

הלכות הדרף היומי

מסכת בבא מציעא

תוכן

- א. ואין צריך לומר חדשים בישנים באמת אמרו ביין התירו לערב קשה בדרך מפני שהוא משביחו.....2
- ב. אין מערבין שמרי יין ביין אבל נותן לו את שמריו.....3
- ג. מי שנתערב מים ביינו לא ימכרנו בהנות אלא אם כן הודיעו ולא לתגר אף על פי שהודיעו שאינו אלא לרמות בו.....3
- ד. מקום שנהגו להטיל מים ביין יטילו.....4
- ה. התגר נוטל מחמש גרנות ונותן לתוך מגורה אחת מחמש גתות ונותן לתוך פיטום אחד ובלבד שלא יהא מתכוין לערב.....4
- ו. מתיר בדבר הנטעם.....4
- ז. לא יערב של אמש בשל יום ולא של יום בשל אמש אבל מערב של אמש בשל אמש ושל יום בשל יום.....5
- ח. מזגא דידי מידע ידיע וכי תימא דטפי ומחייליה ומזבין ליה אם כן אין לדבר סוף...5
- ט. מקום שנהגו להטיל מים ביין יטילו וכו' תנא למחצה לשליש ולרביע אמר רב ובין הגיתות שנו.....5
- י. יחלק החנוני קליות ואגוזין לתינוקות ... וחכמים מתירין.....5
- יא. יפחות את השער ... זכור לטוב.....6
- יב. יבור את הגריסין ... מתירין ומודים שלא יבור מעל פי מגורה שאינו אלא כגונב את העין 6
- יג. אין מפרכסין לא את האדם ולא את הבהמה ולא את הכלים.....7
- יד. אין משרבטין את הבהמה ואין נופחין בקרביים ואין שורין את הבשר במים.....7
- טו. שרא לצלומי דיקולי ... הא בחדתי הא בעתיקי.....8
- טז. יהיו עניים בני ביתך.....8
- הדרן עלך הזהב.....9
- פרק חמישי איזהו נשך.....9
- פתיחה.....9
- א. איזהו נשך המלוה סלע בחמשה דינרין סאתים חמין בשלש אסור מפני שהוא נושך

הלכות הדרף היומי

מסכת בבא מציעא

- ב. ואיזהו תרביית המרבה בפירות כיצד לקח הימנו חטין בדינר זהב הכור וכן השער עמדו חטין בשלשים דינרין אמר לו תן לי חטין שאני רוצה למוכרן וליקח בהן יין אמר לו הרי חטין עשויות עלי בשלשים והרי לך אצלי בהן יין ויין אין לו.....13
- ג. לעבור עליו בשני לאוין.....14

דף ס.

א. ואין צריך לומר חדשים בישנים באמת אמרו ביין התירו לערב קשה בדרך מפני שהוא משביחו

אסור לרמות¹ בני אדם במקח וממכר או לגנוב דעתם², ואפילו דעת עכו"ם אסור לגנוב, ולא ימכור לו בשר נבילה או טריפה בחזקת שחוטף וכשרה.

כבר התבאר לעיל דף נט: שאין מערבים³ מעט פירות רעים בהרבה יפים ולמכור הכל בחזקת יפים, ואפילו שניהם יפים אלא שהם משתי שדות⁴, וכן אסור לערב חדשים עם ישנים⁵.

אבל יין ביין⁶ התירו בזמנים הקדמונים לערב קשה כלומר יין חזק, בדרך שאינו חזק כלל, בין הגיתות, כלומר קודם שתוסס⁷, שאע"פ שהדרך יותר טוב לשותות מהקשה וגם דמיו יקרים, אפ"ה מותר, מפני שכשנותנין מעט קשה

¹ שו"ע ונו"כ רכה ו

² אם יודע המוכר בלקוח זה שדרכו לעמוד על המקח עד שמוזיל לו. מותר לו להעלות מתחלה המחיר ולאחר המיקוח יתן לו כפי שוויו, ואין בזה משום גניבת דעת או מרמה. פתחי חושן חלק ה פרק טו הערה כב

³ שו"ע ונו"כ שם י

⁴ כן פירש הסמ"ע, וכתב שא"א שלא יהיו אלו מעט רעים מאלו, ובשו"ע הרב סתם וכתב שאפילו שניהם יפים אלא שהאחד יפה מחבירו, ולכאורה לא משמע כן בסמ"ע, ולדברי הסמ"ע נראה שיפים ביפים אף על פי שהאחד יפה מחבירו מותר כל שאין בו אונאת ממון, וצ"ע. פתחי חושן חלק ה פרק טו הערה מג

⁵ ומעט ישנים עם הרבה חדשים לכו"ע אסור, מפני שהקונה חדשים רוצה לישנן, אלא שנחלקו רש"י והרא"ש אם גם מעט חטים בהרבה ישנים אסור, שלדעת הרא"ש אסור, מפני שהישן עושה קמח יותר מהחדש, ולפעמים ניחא ללוקח בזה, והרמ"א הגיה כן בדברי המחבר, וכן פסק בשו"ע הרב. ונראה דהיינו דוקא בסתם, אבל אם מודיעו מותר, וכן אם אומר הלוקח שרוצה לעשות קמח, נראה שלכו"ע אסור.

⁶ שו"ע ונו"כ שם יא

⁷ שדרך העולם בכך מפני שהיינות מתוקים והשבה מתקיים. מאירי בסוגיא, ובתוס' רי"ד כתב שתופשין טעם זה מזה ונעשין טעם אחר, אבל לאחר הגיתות שקלט כל אחד ואחד ריחו ומעמו אין משביחו אלא פוגמו

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | וובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדרף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLlI7K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדרף היומי

מסכת בבא מציעא

– חזק, ברך – שאינו חזק הוא משביחו ומתקיים יותר כשמערבו בין הגתות קודם התסיסה, אולם שלא בין הגתות לא.

ויין רך לעולם מותר לערבו בקשה שהרי משביחו. ודוקא⁸ בקנה ממנו סתם מותר לערב, משא"כ אם מכר חביות מיוחדים, וכל שכן אם התנה על יין רך, דאינו רשאי לערב.

בזמננו שקונים יין בבקבוקים מבתי חרושת או יקבים ידועים, ה"ז כמקום שנהגו, שכל אחד יודע מיבו של יקב או בית חרושת זה ועל דעת כן הוא קונה, וידוע שיש גם מערבים מים ביין⁹.

ב. אין מערבין שמרי יין ביין אבל נותן לו את שמריו

אין מערבין¹⁰ שמרי יין ביין, אפילו אם קנה ממנו ב' חביות של יין אין מערבין שמרי חביות זה בשל זה, לפי ששמרי חביות זה מקלקלין חביות אחר¹¹.

ג. מי שנתערב מים ביינו לא ימכרנו בחנות אלא אם כן הודיעו ולא לתגר אף על פי שהודיעו שאינו אלא לרמות

בו

אין מערבים מים ביין¹², ואם נתערב לו, מותר למכרו ליחידים אם מודיע להם על כך, אבל אסור למכרו לתגר אף על פי שמודיעו, שמא לא יודיע

⁸ פ"ת שם א

⁹ פתחי חושן שם הערה מט

¹⁰ שו"ע ונו"כ שם טו

¹¹ לבוש וסמ"ע שם כב

¹² שו"ע ונו"כ שם יב

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | ובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדרף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLlI7K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדרף היומי

מסכת בבא מציעא

הוא לקונים ממנו ויורה לנפשו היתר כיון¹³ שלא נעשה בביתו ולא ראה עירוב המים¹⁴.

ד. מקום שנהגו להטיל מים ביין יטילו

אם נהגו¹⁵ באותו מקום לערב מים קודם שתוסס בשיעור מסוים, מותר לערב בדרך זו וא"צ להודיע לקונה.

ה. התגר נוטל מחמש גרנות ונותן לתוך מגורה אחת מחמש

גתות ונותן לתוך פיטום אחד ובלבד שלא יהא מתכוין

לערב

התגר הקונה¹⁶ מכמה יחידים, מותר לו לערב, שהרי ידוע שאינו מוכר משלו אלא קונה מבעלי שדות, והכל יודעים שדרכו לעשות כן¹⁷, ובלבד שלא יתכוין לקנות הרבה ממקום טוב כדי שיצא הקול שיש לו רק מן היפים.

ו. מתיר בדבר הנטעם

במקום¹⁸ שדרך כל הקונים לטעום היין מותר לערב¹⁹. אבל אם אין הכל טועמים, אף על פי שיש רוב טועמים אסור לערב²⁰.

¹³ ועיין פרישה [סעיף י"א] שכתב דמשו"ה אסרו בתגר טפי מבע"ה, משום דבבע"ה איכא עוד צד לטיבותא די"ל דאין דעתו למכור כלל אלא ישאר בידו משא"כ תגר שאומנותו בכך וימכרנו בודאי, ע"ש

¹⁴ סמ"ע שם כא

¹⁵ שו"ע ונו"כ שם יג ובשו"ע הרב

¹⁶ שו"ע ונו"כ שם טז

¹⁷ ובשו"ע משמע דוקא מכמה שדות, אבל בשו"ע הרב כתב אפילו רעים וטובים, ואפילו מעט רעים שאינם ניכרים מפני מיעוטם, אך מפני שדומים במראיתם. ובשלמא לשיטת הסמ"ע דלעיל שכל מב' שדות הוי כיפים ורעים, ניחא, אבל לשו"ע הרב לשיטתו דב' שדות הוי כיפים ויפים, מניין להתיר גם יפים ורעים, וצריך לומר שכיון שכך דרך התגר, אף זה מותר מפני המנהג. פתחי חושן שם הערה מה

¹⁸ שו"ע ונו"כ שם יג ובשו"ע הרב

¹⁹ שו"ע ונו"כ שם יד

²⁰ ונראה הטעם שמא ימכור ליחיד שאינו טועם, ומ"מ כתב בערוה"ש שאם נתערב לו מותר למכור ליחידים, ואם רואה שאינו טועם יודיע לו.

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | ובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדרף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLlI7K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדרף היומי

מסכת בבא מציעא

ז. לא יערב של אמש בשל יום ולא של יום בשל אמש אבל מערב של אמש בשל אמש ושל יום בשל יום

מה שהתבאר שאין מערבין²¹ שמרי יין ביין, זה בשתי הביות אך אם קנה ממנו חבית של יין המדה בכך וכך, כשבא למדוד יכול לערב השמרים עם היין ומוכר לו הכל ביחד, שכן דרך הקונה חבית יין קונה אותו עם השמרים שבתוכו.

ח. מזגא דידי מידע ידיע וכי תימא דטפי ומחיליה ומזבין ליה אם כן אין לדבר סוף

יין שטעמו²² ניכר מותר לערב בכל מקום, שכל דבר הניכר טעמו מרגיש הלוקח ואין כאן אונאה לפיכך מותר לערבו.

ט. מקום שנהגו להטיל מים ביין יטילו וכו' תנא למחצה לשליש ולרביע אמר רב זבין הגיתות שנו

במקום שנהגו²³ לערב מים ביין בין הגתות כלומר קודם שתוסס, מותר לערב כשיעור שדרכם לערב.

י. יחלק החנוני קליות ואגוזין לתינוקות ... וחכמים מתירין

מותר לחנוני²⁴ לחלק קליות ואגוזים לתינוקות כדי להרגילם לבא לקנות אצל²⁵.

²¹ שו"ע ונו"כ שם טו

²² שו"ע ונו"כ שם יד

²³ שו"ע ונו"כ שם יג

²⁴ שו"ע ונו"כ שם יח

²⁵ בסמ"ע כתב דקמ"ל שאין שאר חנונים יכולים למחות בידו מפני שמרחיק הקונים אצלם, שהרי יכולים גם הם לעשות כמוהו, אבל לכאורה נראה יותר דמדנקט השו"ע הלכה זו כאן בדיני גניבת דעת, שמפרש כמו שפירש רי"ז בדעת הרמב"ם שסיים בזה ואין בזה גניבת דעת, והיינו שיש מקום לומר שמה שנותן לתינוקות

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | ובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדרף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLlI7K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדרף היומי

מסכת בבא מציעא

יא. יפחות את השער ... זכור לטוב

יש אומרים²⁶ שאסור לחנוני להזייל סחורתו ולגרום בזה הפסד לשאר הסוחרים ע"י ירידת השערים²⁷.

יב. יבור את הגריסין ... מתירין ומודים שלא יבור מעל פי

מגורה שאינו אלא כגונב את העין

מותר²⁸ לברור הפסולת כדי שיהיו נראים יפים ולהעלות במחירם, ואין זה כאונאה או גניבת דעת, שזהו דבר הנראה לעין ויכול הלוקח לראות כמה שווים יותר בשביל שהוציא הפסולת, ונוח לו בכך שלא יצטרך לטרוח ולבררם. אבל אם אינו בורר הכל רק מלמעלה אסור, שאין לך אונאה גדולה מזו שהלוקח סבור שכולם מבוררים²⁹.

קליות נראה כמתנת חנם, ואינו אלא להרגילם אצלו, ובשו"ת שו"מ מהדו"ב ח"א סימן מד מצדד לומר, דמ"מ יש בו דין עני המהפך בחררה פתחי חושן שם הערה נה.

²⁶ שו"ע ונו"כ שם

²⁷ עפ"י מ"ש בגמרא וחכ"א זכור לטוב, משום דקא מרווח לתרעא, ופירש"י שאוצרי פירות יראו וימכרו בזול, וכתב בשו"ת פנים מאירות ח"א סימן עח דדוקא בפירות ותבואה שהאוצרים יראו ויביאו כל פירותיהם לשוק וישתנה השער אצל כל המוכרים, אבל בשאר דברים הרי יפסידו שאר המוכרים, שכבר יצא השער. ובהנחות חכמת שלמה בסימן רכח תמה על הפמ"א וסובר שאין לחלק, ומותר בכל דברים, אבל בערוה"ש סוף סימן רכח כתב כדעת הפמ"א, שזה איסור גמור ומקלקל דרכי המסחר, ואינו מותר רק בדבר מועט שנם חבירו יכול לעשות כן, וכ"כ בסימן רכז סעיף ז ובסימן רלא סעיף כ, וכעין זה כתב בערך ש"י סימן רכח בשם שו"ת דרכי נעם. ומ"מ נראה שאף לדעת האוסרים, אם חוג מסוים פותח חנות למכור בזול לחברים, אין בזה חשש, שמסברא נראה שלא אסרו אלא כשבזה מוריד השער בשוק, ובחוג מסוים לא שייך דבר זה, ואף על פי שלמעשה ממעט קונים בשאר חנויות, וכ"ש שמותר לחלק מצרכים בחנם, ומה שנוגע לדיני השגת גבול, יתבאר בע"ה בפרק ט. ומה שנתבאר בשו"ע סוף סימן רלא בענין תקנת בני אומנות או בני העיר, כבר האריכו בזה האחרונים, ובזמננו נשתנו הרבה מושגים מכפי המבואר בפוסקים, ואין כאן מקומו, ועי' משפט שלום בקונטרס תיקון עולם לסימן רלא שהאריך בהרבה פרטים בהלכה זו, ועי' אורחיה"מ כלל ד סימן ז והו. פתחי חושן שם הערה לה

²⁸ שו"ע ונו"כ שם יז

²⁹ ודייק בתויו"ט דלא תני גונב ממש, לומר שאע"פ שמודיעו שלא בירר אלא מלמעלה אסור, לפי שאפשר שע"י שרואה שבעליונים אין פסולת לא יעלה על דעתו שיש פסולת למטה, ובקול הרמ"ז הקשה וכי בשופמני עסקינן, ובמאירי נראה שמפרש כהתויו"ט, אלא שנראה דאיירי כשאינו מודיעו אלא שהלוקח עצמו יחשוב כשם שלמעלה אין פסולת כך אין למטה, אבל גם זה צ"ע, דאיהו דאטעיה אנפשיה, ופשוט דמיירי באופן שאין אונאה בדמים, שאם יחשוב כמנוקה הכל ודאי יש בו אונאת ממון, ולולי דמיסתפינא אפשר שלכן אמרו כגונב את העין, משום דהוי רק גניבת דעת, ושם גניבה הוא לשון מושאל. פתחי חושן שם הערה נד

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | וובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדרף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLlI7K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדרף היומי

מסכת בבא מציעא

יג. אין מפרכסין לא את האדם ולא את הבהמה ולא את

הכלים

אין מפרכסין לא אדם ולא בהמה³⁰, כגון לצבוע שערו וזקנו של עבד כנעני זקן, כדי שיהא נראה כצעיר, ואם רוצה לפרכס את עצמו כדי שיקחוהו לעבודה עיין בהערה³¹.

אין לצבוע כלים³² ישנים כדי שייראו חדשים, כשמוכר אותם כחדשים, ואסור משום גניבת דעת³³.

דף ס:

יד. אין משרבטין את הבהמה ואין נופחין בקרביים ואין

שורין את הבשר במים

ואין משקין בהמה³⁴ כדי שתהא נראית שמינה, או לזקוף שערותיה, ואין נופחין בקרביים כדי שייראו שמנים, ואין שורין הבשר במים כדי שיראה לבן ושמן³⁵.

³⁰ שו"ע ונו"כ שם ט

³¹ ולכאורה נראה דה"ה שאסור לפועל לעשות כן כשרוצה להשכיר עצמו, אלא שראיתי בהגהות יעב"ץ בב"מ דף ס ע"א שכתב במ"ש רש"י שם דאיירי בעבד כנעני, שבעבד עברי שאין גופו קנוי, והו"ל עני ישראל דמצוה לפרנסו, מותר לפרכס (עיין שם מ"ש בענין פירכוס בת העומדת להנשא כדי שתהא נושאת חן בעיני החתן, וכן בענין להסתיר מומין שיש בה), וצ"ע דאטו משום דעני הוא מותר להונות או לגנוב דעת, ובדוחק אפשר דס"ל דמשום מצוה מותר לגנוב דעת, או משום פרנסה, אמנם בשו"ת שו"מ מהדו"ק ח"א סימן רי כתב שבישראל בלא"ה אסור לצבוע שערו משום לא ילבש, ובבית יעקב תמה על היעב"ץ שלא חש לאיסור לא ילבש, ואפשר דאיירי בפרכוס אחר. ומ"מ משמע שאף כשצבעו שערו ונראה כצעיר, אין זה מקח טעות, וכן משמע בנמרא בעובדא דסוף פרק הזהב, וצריך לומר דכל שהוא ראוי למלאכה, אין גילו של הפועל או העבד קובע, אא"כ התנה והקפיד בפירוש על הגיל, שנראה פשוט שהוא מקח טעות.

³² שו"ע ונו"כ שם

³³ ואין השבח של הצבע שוה כעלוי שמעלה אותם בדמים, אף על פי שנוטל דמי ישנים ואין כאן אונאת דמים.

³⁴ שו"ע ונו"כ שם

³⁵ וכתב הסמ"ע שאם מנהג הקצבים לשרותו מותר, שהרי הכל יודעים שדרך לעשות כן ואין מאנהו (וכתב במסגרת השלחן דהיינו דוקא בשריה מהני מנהג הקצבים, שאינו אלא כעין ליפותו, אבל לנפח הבשר כדי שיראה שמן איסור גמור הוא ואונאה גמורה, שזה לוקחו בחזקת שמן, וגרע ממוכר בחזקת מסורס ונמצא

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ץ 22887389 | וובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדרף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLlI7K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדרף היומי

מסכת בבא מציעא

טז. שרא לצלומי דיקולי ... הא בחדתי הא בעתיקי

מה שהתבאר שאין לצבוע כלים³⁶ ישנים כדי שייראו חדשים, אבל מותר לייפות כלים חדשים כדי שיקפצו עליהם קונים³⁷.

טז. יהיו עניים בני ביתך

כבר התבאר במסכת כתובות דף נ. שצוו חכמים³⁸ שיהיו בני ביתו של אדם עניים ויתומים שיאכילם וישקם ועי"ז ישמשוהו, במקום העבדים ויתחשב לו לצדקה³⁹, מוטב לו להשתמש באלו ויהנו בני אברהם יצחק ויעקב מנכסיו ולא יהנו בהם זרע חם⁴⁰, שכל המרבה עבדים בכל יום ויום מוסיף חטא ועון

שאינו מסורס ונראה מדבריו שדוקא במקום שהאיסור הוא משום גניבת דעת מהני מנהג, שלאחר המנהג הוי כהודיעו ואין כאן גניבת דעת, אבל כשהאיסור הוא משום רע ויפה אין מועיל מנהג. וצ"ע. ובשו"ע הרב כתב בהא דכתב הסמ"ע שבמקום מנהג מותר, ששומר נפשו ירחק מזה, כי אעפ"כ יש לחוש שיסבור הקונה שהוא שמן באמת, שהרי יש הרבה שמנים בעולם, ובשביל כך עושים כן כל הקצבים. ולכאורה צ"ע שהרי הוא מטעה את עצמו, ונראה להסביר דבריו, שאין מנהג מועיל אלא כשע"י כך משהו כל המון, אבל בני"ד כיון שבאמת יש הרבה שמנים, אין הלוקח סומך על המנהג, וסובר שזה שמן מטבעו, ולכן אין המנהג מועיל. ובשם שו"ת דברי מלביאל ח"ג סימן נד ובית יעקב סימן רכח ראיתי שג"כ הולקים על הסמ"ע, דכיון שע"י השריה לא ניכר כחשות הבשר ופחיתות ערכו, יש בזה משום גניבת דעת, ולשיטתם גם בפרכוס אדם ובהמה אין מועיל מנהג (ואפשר שגם לשומר נפשו לפי שיטת שו"ע הרב), ולא ראיתי דבריהם ואין החילוק מובן לי. פתחי חושן שם הערה מ

³⁶ שו"ע ונו"כ שם

³⁷ סמ"ע שם, שבלא"ה הם חדשים וטובים, וכתב בשו"ע הרב שאפילו מתעלים בדמים יותר מהשבת שמשבחה, הואיל ואין כאן מעות ואונאה, שהמוסיף בדמים בשביל יופיין מוחל הוא מדעתו, וכעין זה כתב המאירי, וכתב שם שה"ה בשארי יפויים שעושים בבגדים וכלים. והנלע"ד שכל שאינו משנה צורת הכלי מישן לחדש אין בו איסור, משום דהוי כיפות ויפות למעלה מהן, אבל כשמשנה מישן לחדש, ה"ז כעין יפות ורעות שאנשים מקפידים על כלים חדשים, אבל כפי הנראה מדברי הפוסקים אין זה מקח מעות. ועפי"ז נראה שה"ה בכלים ישנים שמייפה אותם, כל שאינם נראים כחדשים מותר.

³⁸ רמב"ם הלכות מתנות עניים פרק י הלכה יז, שו"ע ונו"כ יו"ד רנא ו ש"ך וט"ז שם

³⁹ ומ"מ אף שהיא מצוה גדולה אין יכול לשלם השכירות ממעות צדקה. שבו"י ח"ב סי' פ"ה, ואפשר שאם שוכר פועל עני ביותר מהמחיר שלוקחין שאר בני"א כדי להנותו יכול לחשוב היתרון על חשבון צדקה ועי' בתשו' מהר"ל דיסקין פסקים סי' כ"ג אם פועל עובד אצל עני בחנם אם הפועל יכול לנכותו ממעות מעשר. דרך אמונה ציון ההלכה שם קיא

⁴⁰ רוב העבדים הם מכנען שהוא בן חם כמ"ש ארור כנען עבד עבדים יהי' וגו'

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | וובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדרף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLlI7K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדרף היומי

מסכת בבא מציעא

בעולם⁴¹, ואם יהיו עניים בני ביתו בכל שעה ושעה מוסיף זכויות ומצות. ואמרו בגמ' איזהו עושה צדקה בכל עת זה המגדל יתום ויתומה בתוך ביתו ומשיאן.

הדרן עלך הזהב

פרק חמישי איזהו נשך

פתיחה

מאד מאד⁴² צריך להיזהר באיסור רבית והמלוה⁴³ עובר⁴⁴ בששה לאוין⁴⁵. אחד מהם (שמות כב פסוק כד) לא תהיה לו פגשה. והשני (ויקרא כה פסוק לז) את כסף לא תתן

⁴¹ דתנן באבות פ"ב מרבה שפחות מרבה זימה מרבה עבדים מרבה גזל שזה דרכם והוא נענש עליהן שבידו למחות

⁴² ספר המצוות להרמב"ם מצוה רלו טור יו"ד סי' קס

⁴³ וכן הלוח צריך להזהר שעובר בג' לאוין כמבואר בל"ת רלו והערב והעדים וכל מי שמתעסק בכך גם עוברים כמבואר בל"ת רלו

⁴⁴ ועיין בספר ברית יהודה פ"א הע' לג שיש לאוים שעובר בשעת קציצת הריבית ויש לאוים שאינו עובר אלא עד שעת הגביה

⁴⁵ וברמב"ן בהשגות לספר המצוות שורש ו ס"ל שעובר נמי בלאו הבא מכלל עשה שנאמר (דברים כג פס' כא) לנכרי תשיך ולא לאחיך והרמב"ם שלא הזכירו ע"כ ס"ל דאיצטריך לגופיה וכמש"כ בפ"ה ממלוה ולוה ה"א "מצות עשה להשיך לעכו"ם שנאמר לנכרי תשיך מפי השמועה למדו שזו מצות עשה וזהו דין תורה". ובעשה קצח ספר המצוות לרמב"ם מצות עשה קצח "היא שצונו לבקש ריבית מן הגוי ואז נלוה לו עד שלא גועלהו ולא נעזור לו אבל נזיקהו ואפילו בענין הלואה שנתנה עמו כמו שהזכרנו (ל"ת רל"ה) מעשות כן לישראל. והוא אמרו יתעלה (תצא כג כא) לנכרי תשיך. והנה בא לנו הפירוש המקובל כי זה מצוה לא רשות והוא אמרם בספרי לנכרי תשיך זו מצות עשה ולאחיך לא תשיך זו מצות לא תעשה. ולו המצוה גם כן תנאין דרבנן. וכבר התבאר פירוש זה במסכת מציעא (עב ב, עא א) "ועיי"ש בנו"כ ועיין בסמ"ג ל"ת קצג שכתב "והלוח עובר בשלשה לאוין ועשה אחד והם לא תשיך לאחיך ולאחיך לא תשיך ולפני עור לא תתן מכשול ועשה דלנכרי תשיך הא לאחיך לא תשיך ולא הבא מכלל עשה עשה ובספרי (תצא פיסקא נג) דורש לנכרי

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | וובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדרף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLlI7K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדרף היומי

מסכת בבא מציעא

לו בְּנִשְׁךְ. והשלישי (שם) ובמִרְבֵּית לֹא תִתֵּן אֶבְלָה. והרביעי (שם פסוק לו) אֵל תִּקַּח מֵאֵתוֹ נִשְׁךְ וְתִרְבִּית. והחמישי (שמות שם) לֹא תִשְׁמֹן עָלָיו נִשְׁךְ⁴⁶. והששי (שם יט פסוק יד) וְלִפְנֵי עֹרֶךָ לֹא תִתֵּן מִכְשָׁל⁴⁸.

ע"כ צריך⁴⁹ ליזהר בענין רבית שלא לבקש שום צד היתר כי הוא דבר המושך לאדם ואם היום יפתח לו כחודה של מחט יסיף מידי יום יום עד שיפתח לו כפתחו של אולם.

שלושה מיני רבית⁵⁰ הם יש רבית שהוא אסור מן התורה, וזהו שנקרא לרבתינו זכרונם רבית קצוצה ויש שאסור מדרבנן גזירה שלא יבואו לידי ריבית דאורייתא וקראוהו אבק ריבית ויש שאסרוהו אע"ג, שהוא רחוק הרבה מן רבית האסור מן התורה עד שאין לגזור עליו כלל, אבל חכמים החמירו בענין בראותם החומר שהחמירה התורה ורוב האזהרות בדבר הרבית, ואסרוהו כדי שלא יערימו בני אדם ליטול רבית, והוא הנקרא הערמת ריבית.

רבית קציעה

ריבית דאורייתא⁵¹ חייב המלוה להחזירו ללוה, ואבק ריבית אינו חייב להחזירו אא"כ בא לצאת ידי שמים⁵².

תשיך זו מצות עשה אבל בתלמוד שלנו סותר דבר זה בפרק איזהו נשך ואומר לא סני דלאו הכי ומפרש שלא בא אלא לומר הא לאחיך לא תשיך

⁴⁶ וברש"י בב"מ עה ע"ב ד"ה לא תהיה לו פי' "והיה לו כנושה כשתובעו ודוחקו והוא שם עליו נשך בשעת פיסוק התנאי. ונותן מכשול לפני הלוה להעבירו על לא תשיך לאחיך שהיא אזהרה ללוה". ע"כ. ומ"ש והוא לו כנושה כשתובעו ודוחקו. דהיקא מלתא לפרושי הכי דהא משמע דלעולם עובר. ולדבריו אינו עובר אלא כשדוחקו. והמגיד משנה בפ"ד ה"ב מהלכות מלוה פירש שלא זו כולל כל שדרך הנושים לעשות והוא שאין מלוין ממונם בחנם. וכשמגיע זמן פרעון רוצים מעותיהם ונוגשים בחזקה. ועל שניהם הזהירה התורה. ובודאי שלא אסרה [הנגישה] בלוה עשיר אלא בעני. אבל הרבית נאסר בכל. ע"כ. [וכן יש לפרש ל' רש"י שכן רגילות שכשתובעו דוחקו]: (תו"ש בבא מציעא פרק ה משנה יא)

⁴⁷ כיון שמכשיל את הלוה לעבור על האיסורים שנתפרשו בו

⁴⁸ ואפי' הלוה והנותנו עובר משא"כ בשאר דיני ממונות שאם אדם רוצה לזווק בנכסיו רשאי אבל מפני רגילות החטא מזהיר גם בלוה וכן בערב ובעדים ובכל המתעסקין בדבר וכל הנותן ברבית נכסיו מתמוטטין וכאילו כבר ביציאת מצרים ובאלהי ישראל. וכל התולה מעותיו בעכו"ם לומר שהם של עכו"ם ומלוה אותם ברבית דינו מסור לחוקר לבבות ליפרע ממנו (טור שם)

⁴⁹ טור שם

⁵⁰ חינוך מצוה שמג

⁵¹ שו"ע שם סי' קסא סעי' ב וסעי' ה

⁵² מלבד ריבית בשעת פרעון וריבית מוקדמת ומאוחרת שאינו חייב אף לצאת ידי שמים כמבואר לקמן (רמ"א קסא סעי' ב חו"ד קס ס"ק ב)

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | ובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדרף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLlI7K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדרף היומי

מסכת בבא מציעא

אפי' אם⁵³ אומר למלוה אני מוחל לך הרבית ונותנו לך במתנה אסור, והגאונים כתבו שאם מחל הלוח ללוחה רבית שעתיד ליקח אע"פ שעשו קנין לחזק הדבר או נתנה לו במתנה אינו כלום, שכל רבית שבעולם מחילה ומתנה שהרי כך דרך העולם, שיתנו ריבית כדי שיוכלו ללוות לזמן מה היא, אבל התורה לא מחלה ואסרה מחילה ומתנה זו, לפיכך אין המחילה מועלת כלום ואפילו ברבית של דבריהם.

ואם לא התנו⁵⁴ בשעת ההלוואה על הריבית אלא התנו כשהגיע זמן הפרעון להאריך את זמן הפרעון תמורת ריבית י"א שאינו ריבית דאורייתא. וי"א⁵⁵ שגם זה ריבית קצוצה דאורייתא. וכן הסכמת רוב הפוסקים⁵⁶.

י"א⁵⁷ שאין ריבית דאורייתא בפחות משהו פרוטה. וי"א⁵⁸ שאף בפחות משהו פרוטה יש ריבית דאורייתא ומ"מ אינה יוצאה בדיינים⁵⁹.

אבק רבית

יש רבית⁶⁰ שהוא למטה ממנו והוא אסור מדרבנן, שחכמים עשו משמרת לשל תורה ואסרו ריבית אפילו שאינה קצוצה וקראוהו זכרוןם לברכה אבק רבית, ואינה יוצאה בדיינים, ואסרום חכמים משום גזירה שלא יבוא האדם לידי רבית דאורייתא. ולכך אסרו כל למלוה ליקח מהלוה כל מה שמוסיף לו משום המתנת מעותיו כל זמן שמעותיו ביד הלווה אפילו שלא ע"י קציעה.

וכמו כן אסרו ריבית הבאה ע"י מקח וממכר או שכירות ואם הרחיב לו את זמן הפרעון על השכירות או המקח תמורת ריבית י"א⁶¹ שאינה ריבית קצוצה וי"א⁶² שהוי ריבית קצוצה וכ"כ רוב הפוסקים

וכן אסרו ללוה⁶³ לתת למלוה ריבית בשעת הפרעון דהיינו שנותן הלוה שום תוספת בשעת הפרעון אפילו אם אינו אומר לו שהוא לשם ריבית ואפילו אם אין כוונתו לשם

⁵³ טור סי' קס

⁵⁴ רמב"ם שם פ"ו ה"ג

⁵⁵ השנות הראב"ד שם

⁵⁶ שי"ך שם סי' קסו ס"ק ה

⁵⁷ תוס' ב"מ ס"א ע"א ד"ה אם אינו ענין ורא"ש שם פ"ה סי' א

⁵⁸ ועיין ביאור הגר"א סי' קסא ס"ק ב שמשמע שכך היא דעת המהבר

⁵⁹ טור בשם הרמ"ה שם סי' קסא

⁶⁰ הינוך שם

⁶¹ הו"י סי' קצ ובנקוה"כ על הט"ז סי' קעו ס"ק ה מסתפק בזה

⁶² ט"ז סי' קעה ס"ק ה שו"ע הרב שם סעי' יד הו"ד ביאורים סי' קסו ס"ק ד פ"ת סי' קסא ס"ק א

⁶³ שו"ע ורמ"א שם סי' קס סעי' ד ושי"ך ס"ק ה

תרומות והנצחות | בנק הדואר | ח"ן 22887389 | ובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדרף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLlI7K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדף היומי

מסכת בבא מציעא

ריבית שכל מה שנותן בעת פרעון נראה כריבית אמנם דבר זה התירו בריבית הבאה ע"י מקח אם אינו אומר לו שהוא בשכר המתנת מעותיו.

וכן אסרו⁶⁴ ריבית מוקדמת ומאוחרת דהיינו שהלוה שולח למלוה מתנה כדי שיתרצה להלוות לו או שאחר שפרע שולח לו דורון על מה שהמתינו מעותיו אצלו.

וכן אסרו ריבית⁶⁵ דברים כגון שמקדים לאדם כדי שילוהו או משום שכבר הלוה לו⁶⁶.

הערמת רבית

אמר אדם לחבירו הלוני מאה, ואמר לו כסף אין לי אבל חפץ בסכום זה יש לי, והלוה לו החפץ וחזר המלוה וקנאו ממנו בתשעים, ונמצא מלבד מה שיחזיר לו בלוה מאה משום הלוואת החפץ נשתכר המלוה עשר במה שקנאו אע"ג שאין בזה ריבית כלל שהרי לא הוסיף לו כלום על סכום הפרעון מ"מ אסרוהו חכמים מפני הערמת רבית, שהרי דבר זה נראה הוא כרבית, שהמלוה נתן תשעים ולוה מחזיר מאה⁶⁷.

ואם עבר ועשה כן⁶⁸, מוציא ממנו המלוה בעת הפרעון כל המאה, שאפילו אבק רבית אין כאן, אלא משום גדר הוא שהחמירו חכמים בדבר. וכן מי שהיתה שדה ממושכנת בידו לא יחזור וישכיר אותה לבעל השדה, מפני הערמת רבית.

א. איזהו נשך המלוה סלע בחמשה דינרין סאתים חטין

בשלש אסור מפני שהוא נושך

כל שקצצו ביניהם בשעת ההלוואה שיוסיף לו הלוה כסף או כלים או פירות או אוכל⁶⁹ בעד מה שמלוה לו לזמן מה, ואפילו אם אינו ממיין ההלוואה⁷⁰ הרי זה ריבית דאורייתא, בין שפסקו רבית חד פעמית לתקופה מסוימת ובין שפסקו רבית לפי זמן ההלוואה, ואפילו לא פסקו ביניהם שיעור הרבית⁷¹.

⁶⁴ שם סעי' ו

⁶⁵ שם סעי' יא סעי' יב

⁶⁶ דעת רוב הפוסקים שאינו אסור אלא מדרבנן וכדעת הר"ן כתובות טז ע"ב מובא בדרכ"מ סי' קסא ס"ק א אמנם דעת הריב"ש סי' קמז שהוא איסור תורה

⁶⁷ הינוך מצוה שמג

⁶⁸ הינוך שם

⁶⁹ ואפילו עצים ואבנים (תוס' ב"מ סא ע"א ד"ה אם אינו ענין)

⁷⁰ שו"ע הרב ריבית סעי' א

⁷¹ עיין ברית יהודה פרק ג או"ק ד

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | ובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLlI7K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדף היומי

מסכת בבא מציעא

כגון מי שאומר⁷² לחבירו הלויני מאה ואוסיף לך אחד על כל יום שלא פרעתיו, או שלשים בחדש, או פחות או יתר, עד שאפרענו לך, וכן כשאמר לו הלויני מאה, במאה ועשרים לשנה. ואפילו אם תשלום הרבית יחל רק לאחר שיעבור זמן רב מההלואה⁷³.

**ב. ואיזהו תרביית המרבה בפירות כיצד לקח הימנו חטין
בדינר זהב הכור וכן השער עמדו חטין בשלשים דינרין
אמר לו תן לי חטיי שאני רוצה למוכרו וליקח בהן יין אמר
לו הרי חטיך עשויות עלי בשלשים והרי לך אצלי בהן יין
ויין אין לו**

אין פוסקין⁷⁴ על הפירות דהיינו שמקדים מעות למוכר בשעת הזול, שיספק לו פירות או סחורה אחרת לזמן מאוחר, שהרי מוזיל לו את הסחורה בגלל שמקדים לתת לו את התשלום, והרי זה כרבית ואפילו אינו מוזיל לו כפי שווים עכשיו, אם בשעת נתינת הפירות יהיו הפירות ביוקר אסור.

אולם להלן בפרק זה יבואר שאם יש למוכר מאותו המין מותר לפסוק ולתת בשעת היוקר, אע"פ שעכשיו לא יצא השער, שהרי זוכה בהם מעכשיו⁷⁵, וצריך שיהיה לו פירות ככל מה שפוסק עמו, וי"א שצריך שידע גם הפוסק שיש לו למוכר.

אם אין למוכר⁷⁶ מה שפוסק עליו אסור לפסוק אלא אם כן יצא השער.

לא התירו⁷⁷ לפסוק על שער שבשוק כשאינו לו, אלא כשנותן לו מעות בשעת פסיקה או שנותן לו פירות, ופוסק על פירות אחרים, אבל אם היה לו חוב

⁷² חינוך מצוה מצוה שמג

⁷³ אבני' קעו ס"ק יא

⁷⁴ ברית יהודה כד א

⁷⁵ שם ב משו"ע יו"ד קסג א

⁷⁶ שו"ע שם קעה א

⁷⁷ שו"ע ונו"כ קסג א

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | ובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLlI7K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדרף היומי

מסכת בבא מציעא

מעות על המוכר ובא לפסוק בחוב זה על פירות אסור, אלא אם כן יש למוכר הפירות ואז יכול לפסוק אפילו לא יצא השער, שהרי זה כאילו נקנה לו.

פסק במעות על הפירות⁷⁸, ואח"כ בא לפסוק בחוב הפירות, על פירות אחרים, יכול לפסוק על השער, אע"פ שאין לו פירות של פסיקה שנייה.

פסק בחוב על הפירות והיו למוכר פירות בשעת פסיקה ואח"כ בא לפסוק בחוב הפירות על פירות אחרים אסור אלא אם כן יש למוכר הפירות של הפסיקה השנייה

ואפילו פסק⁷⁹ במעות על הפירות אלא שאח"כ זקף חוב הפרות במלוה שוב אינו יכול לפסוק בחוב זה על פירות אחרים אלא אם כן יש לו ויש אומרים שהוא הדין אם שם החוב בדמים הרי זה כזקיפה במלוה.

ג. לעבור עליו בשני לאוין

מאד מאד⁸⁰ צריך אדם לזהר באיסור רבית וכמה לאוין נאמרו בו ואפי' המתעסק בהלוואת הרבית עובר משא"כ בשאר דיני ממונות שאם אדם רוצה לזוקק בנכסיו רשאי אבל מפני רגילות החטא מזהיר גם בלוח וכן בערב ובעדים ובכל המתעסקין בדבר וכל הנותן ברבית נכסיו מתמוטטין וכאילו כפר ביציאת מצרים ובאלהי ישראל. וכפלה התורה האזהרות על לאוים אלו של רבית כמה פעמים כי התורה תכפול האזהרות לפעמים על מה שחפץ האל להרחיקנו ממנו הרבה. ואפשר שנאמר בזה כעין מה שיאמרו זכרונם לברכה בענינים אחרים, דברה תורה כלשון בני אדם, וכמו כן תתמיד התורה ההתראות כמה שיש עלינו להזהר בו מאד, כדרך בני אדם בהזהירם זה את זה בדבר המור יכפלו תנאים וירבו דבריהם על הדבר, כדי שיהא המזורז נזכר וזרזו על הענין על כל פנים. ואם אמנם כי ראוי האדם להזהר בדבר השם עד מאד ואף כי ישמע דברו ברמז קטן, כל זה מחסדיו הרבים על בריותיו שכפל להם האזהרות פעמים רבים בקצת מקומות.

⁷⁸ שו"ע ונו"כ שם ב

⁷⁹ ברית יהודה שם יד - יט

⁸⁰ חינוך מצוה שמג

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | וובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדרף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLlI7K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדרף היומי

מסכת בבא מציעא

כאשר ייסר איש את בנו, על כן נודה לשמו הגדול סלה ברוב הטובות אשר
גמלנו ברוך הוא.

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | ובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדרף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLl17K9ciPjB873YPB8kBu>

